

Razumeti sodobno duhovno veleblagovnico

Živimo v družbi, ki so ji teoretiki nadeli različna imena: postindustrialna družba, potrošniška družba, medijska, informacijska družba, družba elektronike, visoke tehnologije, ipd. Mnogi jo imenujejo postmoderna, s čimer se ne strinja druga, približno enako velika skupina, ki našo družbo raje imenuje pozna moderna družba. Zanesljivo pa je, da danes zaradi izjemnega tehnološkega napredka živimo v precej drugačnem družbenem okolju, kot so živeli naši predniki, kar seveda pomembno vpliva tudi na oblike sodobne religije.

V času globalne povezanosti, ko je s pomočjo izjemno izpopolnjenih transportnih sredstev moč potovati tudi v najbolj oddaljene predele našega planeta dobesedno v nekaj dneh, po drugi strani pa sodobne komunikacijske tehnologije prinašajo znanje tudi o najbolj eksotičnih kulturah naravnost v udobje naših dnevnih sob, je tudi paleta mogočih odgovorov na "poslednja vprašanja" človekove eksistence vznemirljivo pestra, a hkrati kaotična in nadvse težko pregledna.

Religiozne tradicije so bržkone še zmeraj nekakšen *sveti baldahin*, ki ga nad svojimi glavami skonstruirajo ljudje, da jim daje zaščito in odgovore tako na vsakdanja kot na tista temeljna, poslednja vprašanja njihove eksistence¹. A v sodobnem multikulturnem svetu, za katerega je značilna socialna in kulturna pestrost, posamezniki in družbene skupine niso več omejeni zgolj na specifičen sveti baldahin, ki so ga ponotranjili skozi proces socializacije, temveč lahko pri oblikovanju svojega pogleda na svet svobodno izbirajo med vse širšo ponudbo religijskih sistemov. Tako je za opis sodobnega religijskega položaja bolj kot sveti baldahin primerna metafora religijskega trga, kjer različne religiozne institucije in tradicije med seboj tekmujejo za vernike, le-ti pa podobno kot

¹ Berger, Peter (1967): *The Sacred Canopy: Elements of a Sociological Theory of Religion*. Doubleday. Garden City.

² *Goljevšček, Alenka* (1992): *New age in krščanstvo. Ognjišče, Koper*

³ *Škafar, Vlado (ur)* (1998): *Verstva, sekte in novodobna gibanja. Mohorjeva družba, Celje.*

pri nakupovanju materialnih dobrin izberejo po njihovem mnenju najustreznejšo "duhovno dobrino". V predmodernih, homogenih družbah je po navadi vladal monopol ene glavne religiozne tradicije, v sodobnih, heterogenih družbah pa se vladavina stoletnih monopolov ruši. Bolj ko je neka družba pluralistična, teže jo je stlačiti pod en sam sveti baldahin.

Ne glede na to, ali imenujemo sodobne zahodne družbe moderne ali postmoderne, bi se verjetno le težko strinjali, da so religije iz teh družb izginile. Če izhajamo iz pojmovanja religije kot človekove dejavnosti in jo razumemo kot še eno izmed socialnih aktivnosti (kot npr. umetnost), vidimo da so ljudje zmeraj iskali nove oblike izražanja. Tako gre tudi v sodobnih zahodnih družbah le za nov način izražanja religioznih idej, ki je posledica sprememb v samih družbah. Pomemben argument za takšno razumevanje najdemo tudi v obstoju *new age* in novih religijskih gibanj, ki so produkt normalne kulturne aktivnosti ljudi, po svoji vsebini in strukturi pa odražajo stanje zahodnih družb ob koncu tisočletja, ki jih bistveno določata neizogibna pestrost in izjemna raznolikost svetovnih nazorov.

Proučevanje novih religijskih gibanj od sedemdesetih let dvajsetega stoletja naprej tvori poddisciplino znotraj sociologije religije in znanstvenega preučevanja religije (religiologije) nasploh. Zanj je značilna izrazita interdisciplinarna usmerjenost, saj združuje antropologe, sociologe, psihologe, teologe itd. in temelji na različnih vsebinskih in metodoloških predpostavkah. Zaradi nenehne rasti števila in pojavnih oblik novih religijskih gibanj in zaradi čedalje večjih sprememb religioznosti, ki v dobršni meri negirajo predpostavke sekularizacijske teze, postaja študij nove religioznosti čedalje pomembnejši. Le s točnimi in čim bolj popolnimi informacijami namreč lahko premagamo strahove in sovražen odnos okolja do novih religijskih gibanj, po drugi strani pa nam te informacije lahko odlično služijo tudi kot pomoč pri boju proti raznim zlorabam, ki smo jim bili priča v zadnjih desetletjih (spomnimo se samo japonske skupine Aum Shinrikyo, ki je leta 1997 izvedla napad s sarinom v tokijski podzemni železnici).

A tovrstno analizo novih oblik religioznosti na slovenskih tleh še pogrešamo. Kompetentne literature skoraj da ni. Če izvzamemo nadvse redke strokovne članke, objavljene v različnih revijah in drugih publikacijah, je edini poskus prikaza in ocene dogajanja na živahnem religijskem trgu zbornik z naslovom *Happy New Age*, ki ga je leta 1992 izdala študentska založba. Založbe v lasti rimsko-katoliške cerkve so izdale dve knjigi, in sicer "New Age in krščanstvo"² ter "Verstva, sekte in novodobna gibanja"³, ki sta poskus katoliškega odgovora na številne izzive, pred katere je z nastankom novih religijskih gibanj postavljena rimskokatoliška cerkev. Predvsem zadnja knjiga prinaša dokaj obsežno analizo različnih religijskih organizacij in gibanj v svetu in pri nas in je kot taka v našem prostoru izjemno dobrodošla. Žal pa bolj kot objektivnost in nepristranskost

knjiga poudarja, kot pravi v uvodu urednik: "... odgovornost Cerkve, da vsebine drugih skupnosti presoja po svetopisemskih merilih". Zato knjiga na določenih mestih bolj kot znanstvena analiza sodobnih verstev, sekt, kultov in drugih religijskih ali psevdoreligijskih gibanj deluje kot katoliški priročnik za preventivo pred kvarnimi vplivi novodobne religijske in duhovne ponudbe.

Sklop člankov pred nami je tako eden prvih slovenskih poskusov opisa pestre religijske ponudbe, ki nas vse glasneje nagovarja s polnih polic sodobne duhovne veleblagovnice. Analiza alternativnih oblik religioznosti, odzivov nanje, pa tudi nekaterih segmentov katoliškega obredja je dopolnjena s krajšo študijo religioznih nacionalizmov, ki se v srednji in vzhodni Evropi kar prepogosto odražajo v obliki nevarnega enačenja religijske in nacionalne identitete. Kam lahko pripelje tovrstna praksa, lepo ponazarja primer religijsko-nacionalnega ekskluzivizma v Bosni in Hercegovini.